

AKADEMICKÉ PSANÍ PRO PRÁVNÍKY

Seminář 3 – Práce s prameny, obzvláště judikaturou

Michal Bobek

ČTENÍ:

- *Kühn Zdeněk, Baňouch Hynek*: O publikaci a citaci judikatury aneb proč je někdy judikatura jako císařovy nové šaty. Právní rozhledy č. 13/2005.
- *Derka Ladislav, Kühn Zdeněk*: Je anonymizace publikovaných soudních rozhodnutí skutku nutná? Jurisprudence č. 1/2005.
- Stejně čtení, jako pro seminář 2:
  - (i) Rozsudek Soudního dvora Evropských společenství z 12. července 2005 ve věci C-304/02, Komise v. Francie (pokuty za neplnění rozsudku Soudního dvora)
  - (ii) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze 14. září 2005, č. j. 2 Afs 180/2004, (k daňovému přeplatku při konkurzu)
  - (iii) Nález Ústavního soudu z 15. ledna 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95, (k výkladu dobrých mravů v občanském zákoníku).

ÚKOLY:

1/ Napište shrnutí (abstrakt) článku Zdeňka Kühna a Hynka Baňoucha (O publikaci judikatury...) v ne víc jak 300 slovech. Zájemci jej mohou vyhotovit v angličtině, němčině nebo francouzštině.

2/ Z rozsudků výše uvedených rozsudků (které jste teď už snad četli ☺), vypreparujte vlastní důvody rozhodnutí (*ratio decidendi*) a širší důvody rozhodnutí (*obiter dictum*).

Prameny poznání práva ≠ formální prameny práva

NALEZENÍ PLATNÉHO PRÁVA

- po schodech, po schodech.... (je tam knihovna)
- strukturování problému
- primární a sekundární právní literatura
- referenční knihovny (reference – elektronika – reference)
- úroveň právní analýzy (reference vs. detailní rozbor, od obecného ke specifickému)
- výhody a zrádnosti Internetu

JAK ČÍST PRÁVNÍ PŘEDPISY

- co za druh právního textu (právní síla)
- jak mění současný právní stav
- proč bylo přijato, účel právní regulace
- styl české a styl evropské legislativy

JUDIKATURA

- tištěné sbírky
- elektronické databáze judikatury (hledací kritéria)
- zkratky – www.legalabbrevs.cardiff.ac.uk; www.law.kuleuven.ac.be/rechtsaf

JUDIKÁTY VE SBÍRKÁCH A JEJICH STRUKTURA

- číslo věci (spis.zn., č.j.) – název (jména stran) – druh sbírky – strana
- druh sbírky - ročník sbírky – první strana
- judikáty reprodukováné (komentované) v právních periodických či denním tisku
- výrok a odůvodnění
- dispositif – motifs
- Ratio decidendi – obiter dictum

CO VŠE LZE VYČÍST ZE SBÍRKY ROZHODNUTÍ – EVROPSKÝ PŘÍKLAD

- (i) Rozsudek Soudního dvora (určení senátu)
- (ii) Datum (jednací jazyk)
- (iii) Klíčové obraty (shrnutí rozsudku)
- (iv) Spisová značka
- (v) Určení projednávané věci
- (vi) Určení soudu a jeho obsazení, generálního advokáta a soudního personálu
- (vii) Popis obdržených vyjádření a právních zástupců stran
- (viii) Stanovisko generálního advokáta
- (ix) Rozsudek samotný, který zpravidla obsahuje části
  - a. Popis právního rámce
  - b. Historie výchozího sporu (otázky předložené Soudnímu dvoru)

- c. Shrnutí argumentace účastníků řízení
- d. Právní argumentace Soudního dvora
- e. Rozhodnutí o nákladech řízení
- (x) „Výrok“ Soudního dvora
- (xi) Podpisy soudců

HIERARCHIE JUDIKATURY

- mezi soudy
- v rámci soudů (plénum, širší senát, senát)
- v čase – časová linie ustálené judikatury

PUBLIKACE ČESKÉ JUDIKATURY

- Sb. r. a n. US, Sběrka NSS, 3 Sběrky NS, soukromé sbírky
- Mor právních vět
- Přehlednost?

JUDIKATURA A JEJÍ FUNKCE

A/ Pan Novák řídí auto. Přejede na přechodu pro chodce postarší paní. Pan Novák je odpovědný.

B/ Pan Novák řídí auto. Přejede muže přecházející silnici mimo přechod. Je pan Novák odpovědný?

C/ Pan Novák řídí auto. Jede 40 km/h v obci. Přejede muže-sebevraha, který mu úmyslně skočil pod auto. Je pan Novák odpovědný?

- Myšlenka závazného precedentu
- Následovat nebo odlišit (příklad odpovědnosti za zrození)
- některé fikce české právní kultury...
- judikatura jako zákonný text nebo pouze jako výkladový postup?
- Co vše lze dělat s judikaturou ? Aplikovat – potvrdit – výkladem rozšířit – výkladem zúžit – odlišit – kritizovat – pozměnit – omezit – oslabit – nahodit – ignorovat ....
- soudcovské právo či pouze snižování entropie?
- Francouzská revoluční úchylka
- Hranice mezi výkladem a normotvorbou?

sené působnosti rozhoduje o právu či povinnosti obce (kraje), jejímž je orgánem, a to v návaznosti na publikované rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, k němuž jsem vyslovil zásadní výhrady. Byl bych rád, pokud by se zde uvedené především stalo jedním z prvních kroků široké odborné diskuse na uvedené téma. Důležité přitom je, aby české správní řízení (i ve spojeném modelu územní veřejné správy) představovalo vždy „fair proces“ a zajišťovalo řádnou ochranu veřejných zájmů, což je mimo jiné podmíněno tím, že rozhodující úředníci nejsou na výsledku řízení zainteresováni.

O publikaci a citaci judikatury aneb proč je někdy judikatura jako císařovy nové šaty

JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., Praha, Ann Arbor, Mgr. Ing. Hynek Baňouch, Brno*

I. Úvodem

„Nebylo by dobré, aby kdokoliv mohl obsah rozhodnutí posuzovati nebo říci „to je či není podobné jinému rozhodnutí“; upovídání lidí musí být ponecháni ve tmách a jejich ústa musí zůstat uzavřena, aby tím nebyla způsobena škoda jiným ... Protože nikdo nesmí znát tajemství nejvyšších soudů, které nemají nad sebou nikoho kromě vůle Boží a které někdy rozhodují proti slovům zákona nebo dokonce proti zákonu, a to z důvodů, kterým rozumí jen soudci a Bůh ... Tak se tomu stane občas z důvodů, které nesmí býti formulovány ani nikomu zpřístupněny.“¹

Podobná věc se pravděpodobně stala již mnoha právníkům. Článek v časopisu cituje soudní rozhodnutí pouze spisovou značkou, rozhodnutí, které právníka zajímá, však nelze dohledat ani v právním informačním softwaru, ani ve veřejně dostupných sbírkách. Takováto citační praxe činí judikaturu pro právníky nepoužitelnou. Ještě horší je situace v případě, kdy právník studuje určité soudní rozhodnutí a v něm použité soudcovské odkazy na judikaturu. Soud někdy v klíčových momentech odůvodní určitý právní názor poukazem na „ustálenou judikaturu“, aniž citací upřesní, kde lze onu judikaturu najít a tak si ověřit, nakolik je vskutku „ustálená“ a nakolik je argumentačně pevná, propracovaná, a nakolik je argumentace touto judikaturou na danou kauzu přiléhavá. Soud někdy odkazuje účastníky na svou judikaturu, která ovšem nebyla nikde publikována a v zásadě je tedy účastníkům řízení nedostupná. Obdobná, ve své podstatě doslova středověká praxe přežívá na všech českých soudech, Ústavní soud ČR nevyjímaje. V tomto příspěvku bychom se chtěli nad zmíněnou praxí kriticky zamyslet.

II. O publikování a nepublikování judikatury v české historii

Lon L. Fuller ve své slavné práci *Morálka práva* uvádí příklady principů, které on sám nazývá „vnitřní morálkou práva“.² Podle Fullera je tak předpokladem práva (nebo také jeho terminologií „morálkou, která umožňuje právo“) osm požadavků, které lze stručně shrnout jako obecnost práva (tedy požadavek, aby právo obsahovalo obecná pravidla, kterými se mají adresáti těchto

pravidel řídit); vyhlášení práva; zákaz retroaktivního zákonodárství; jasnost zákonů (tedy požadavek, aby se obecnými pravidly adresáti mohli řídit); eliminace rozporů v zákonech; zákaz, aby právo požadovalo nemožné; relativní stálost práva v čase; a konečně to, že existující soudní praxe musí vskutku platné právo následovat (jako relativní „shoda mezi úředním postupem a deklarovaným pravidlem“³).

Fuller doprovází svůj výklad příklady legislativních aktivit pošetilého krále Rexe. Kupříkladu, při jednom ze svých legislativních pokusů král Rex sestavil nový kodex, „nebyl si však ještě jist, zda se vyrovnal se svými dřívějšími nedostatky. Proto svým poddaným oznámil, že kodex sepsal a bude se jím napříště při rozhodování jednotlivých případů řídit, že však obsah tohoto kodexu zůstane prozatím státním tajemstvím, které bude znát pouze on a jeho písař“.⁴ Plán Fullerova fiktivního krále se pochopitelně v jeho zemi setkal s neúspěchem. Pokud ale nepublikujeme judikaturu, neimitujeme tím vlastně krále Rexe?

Ve střední Evropě již přinejmenším sto padesát let neexistují žádné pochyby o nutnosti publikovat právní předpisy tak, aby se každá právním předpisem dotčená osoba mohla s kodexem včas a náležitě seznámit.⁵ Ve středoevropském prostoru 19. stol. panovala naivní představa, že právo lze v jeho úplnosti vyjádřit obecnými normami zákona, a soudcovské rozhodnutí není ničím jiným než logickou dedukcí normy obsažené v textu zákona na

* JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., je odborným asistentem na Právnické fakultě UK v Praze a kandidátem doktorátu právních věd na Právnické fakultě Michiganské univerzity, Ann Arbor, USA. Mgr. et Mgr. Ing. Hynek Baňouch je asistentem soudce Ústavního soudu ČR. Autoři děkují za cenné poznámky Ladislavu Derkovi, soudci Vrchního soudu v Praze, Janu Komárkovi z MZV ČR a Michalu Bobkovi, v současné době postgraduátovi na Oxfordské univerzitě. Názory v tomto článku prezentované jsou osobními názory obou autorů, nikoliv názory institucí, v nichž pracují.

1) Francouzský soudce 13. století o tom, proč soudcovská rozhodnutí nemají být odůvodňována a proč nikde nemají být publikovány důvody rozhodnutí. Cituje Dawson, J. P. *The Oracles of the Law*. Ann Arbor: The University of Michigan Law School, 1968, s. 287–288.

2) Fuller, L. L. *Morálka práva*. Praha: Oikoymen, 1998, s. 37 a násled.

3) Tamtéž, s. 79.

4) Tamtéž, s. 38. Jen jako kuriozitu, jež naštěstí patří historii, zmíníme, že evropská právní praxe 20. stol. zná minimálně jeden příklad neviditelného právního systému, existujícího paralelně vedle právního řádu, jímž byl *Tajný úřední věstník SFRJ*, na jehož existenci, společně s existencí zvláštních tajných částí jednotlivých zákonů v případě komunistické Jugoslávie, poukázal Lovro Šturm. *Šturm, L. Ústavněprávní souvislosti vyrovnání se s totalitní minulostí ve Slovinsku*, in *Ústavněprávní kontexty vyrovnání se s totalitní minulostí*. Praha: Linde, 2003, s. 89. Berme tento příklad jako doklad toho, že to, co západní právní teoretik musí modelovat pomocí mentálního experimentu, může jeho východoevropský protějšek důsledně usilující nahlédnout za fasádu oficiálního komunistického práva doložit prakticky.

5) Dostupnost Sbírek zákonů se bohužel stále soustředí jen na její klasickou podobu, ačkoli lze tvrdit, že orientace a pružné používání právních předpisů je dnes prakticky nemožné bez elektronických vyhledávacích programů. Ministerstvo informatiky zde vyvíjí chvalyhodnou snahu (srov. <http://portal.gov.cz>), nárokům zásady *ignorantia iuris* však současný stav umožňující jednokriteriální vyhledávání nedostojí (také pro cenovou nedostupnost jiných právo sdělovacích prostředků). Jakkoliv na portálu Ministerstva informatiky existují i informace o evropském právu, vyhledávací systém je mimořádně obtížný i pro právníka a nadto obsahuje řadu chyb. Pro srovnání je možno odkázat na slovenský systém provozovaný Ministerstvem spravedlnosti SR (<http://jaspi.justice.gov.sk/>), který na rozdíl od českého portálu obsahuje mnohem více informací (včetně judikatury), jež lze dohledat na základě více kritérií. Lze navíc pochybovat o efektivitě dnešní masové produkce Sbírek zákonů, jejíž částky – v počtech desetitisíců kusů – jsou odsouzeny k tomu, že nikdy nebudou rozřežány jejich listy, natož aby je někdo četl. Obdobně k předpisům EU srov. argumentaci in „*Věstníky za šest miliónů bude potřebovat málokdo*“, *Hospodářské noviny*, 12. 10. 2004. Osoby zainteresované na vydávání sbírek mají pochopitelně názor jiný.

individuální případ. Soustavná publikace judikatury proto původně nepředstavovala velký praktický problém, na který by byla rakouská monarchie nucena legislativně reagovat. Tento problém se nakonec vyřešil efektivně jinou cestou – s liberalizací monarchie na sklonku 50. let začala být judikatura publikována iniciativou soukromých osob.⁶ Pestrý výběr judikatury se okamžitě objevil též v prvním českém právnickém časopisu Právník v 60. letech 19. stol. Z rakouských tradic pak vycházely též československé polooficiální prvorepublikové sbírky Vážného a Bohuslavova.

Tradice nezávislé (a do jisté míry spontánní) publikace rozhodnutí nejvyšších soudů byla násilně ukončena teprve zásahem komunistické moci v roce 1949. Požadavek centralizace soudcovského rozhodování byl totiž v bytostném rozporu s publikací všech nebo převážné většiny rozhodnutí nejvyšších soudů. Judikatura také zmizela na sklonku 40. let minulého století z většiny právnických časopisů a např. na stránky časopisu Právník se již nikdy nevrátila. Soukromé sbírky soudních rozhodnutí byly v roce 1949 nahrazeny sbírkou, jejíž obsah byl sestavován editory centrálně, za spolupráce ministerstev, právnických fakult a též prokuratury. Nová *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek* (původně „*Sbírka rozhodnutí československých soudů*“) vykočila na cestu totální diskontinuity soudcovského rozhodování, a to jak formou a stylem, tak způsobem citace.⁷

Myšlenka nové „lidově demokratické“ Sbírkou byla postavena na centralizujícím a autoritativním modelu aplikace práva, který měl být plně kontrolován centrem. Nově mělo být publikováno jen několik málo rozhodnutí soudů, která prošla ideologicko-mocenským sítím, a která vskutku zachycovala „správnou“⁸ interpretaci práva. Tím měla být direktivně eliminována rozhodnutí „špatná“ a také „nesprávné“ názory v těchto rozhodnutích se objevující. Zatímco v demokratických státech západní Evropy bylo třibení „správné“ interpretace produktem komplexního diskursu zahrnujícího jak autoritativní a v jistém smyslu též normativní působení judikatury vyšších soudů, tak silou přesvědčivosti působících názorů právní doktríny a soudů nižších, v sovětizované Evropě střední a východní byla „správná“ aplikace práva monopolizována editory nově pojatých sbírek judikatury. Těch několik málo publikovaných soudních rozhodnutí bylo pro publikaci různě upravováno a modifikováno; toto nakládání s rozhodnutími zapustilo natolik hluboké kořeny, že přetrvávalo v Česku až dodnes (viz níže).

Je nesporné, že soudcovská tvorba práva nesoucí nutnost publikace u nás existovala celé 20. stol. Chápání judikatury jako něčeho, co by mělo být zpřístupněno veřejnosti v širší podstatně větší, než jak to specificky činila Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, proto v době čtyř dekad středoevropského komunismu nikdy zcela nezmezelo. Např. ve svém článku z doby Pražského jara 1968 takto o celé věci hovořil J. Bičovský: „*Úvaha o veřejnosti práva se ovšem vztahuje i na řízení judikatury, které se má stát prostředky veřejně přístupnými, obecně přístupnou publikací.*“⁹

III. Publikace literatury vrcholnými českými soudy po roce 1989

Po roce 1989 se tradice publikování soudcovských rozhodnutí, jako nenahraditelného prvku právního dis-

kursu, vrací do střední Evropy jen pozvolna. Vedle Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jejíž základní koncepce z roku 1949 ovšem zůstala v podstatě beze změny, se záhy objevily nejrůznější časopisecké publikace judikatury, různé soubory judikatury vydávané soukromými nakladatelstvími (C. H. Beck, ASPI aj.). Judikatura se z těchto zdrojů dostává i do automatizovaných systémů právních informací.

Na počátku 21. stol. *Nejvyšší soud ČR* zpřístupnil všechna¹⁰ svá rozhodnutí na vlastních internetových stránkách,¹¹ a to včetně plnotextového vyhledávání.¹² V této podobě se tak v českém prostředí objevila praxe informační otevřenosti, která je standardem v těch nejvyspělejších západoevropských státech.¹³ Takovému praxi je podle nás nutno aplaudovat, neboť činnost Nejvyššího soudu je téměř¹⁴ plně přehledná a kontrolovatelná odbornou, publicistickou i laickou veřejností.¹⁵

Nejvyšší správní soud od počátku své vlastní existence vydává vlastní Sbírkou rozhodnutí,¹⁶ která je ve svém sofistikovaném a přehledném stylu zjevně inspirována publikacemi prvorepublikovými.¹⁷ Jako velmi negativní však vidíme neúnosné zkracování publikovaného odůvodnění rozhodnutí, které zásadně pozmění smysl odůvodnění a vypouští celé dlouhé relevantní pasáže, bez nichž ale uniká širší kontext rozhodnutí. Lze litovat,

6) Šlo o iniciativu zejména J. Ungera (v roce 1859 Glaser, Unger a Walter započali publikaci první sbírky rozhodnutí vyšších rakouských soudů – *Sammlung der civilrechtlichen Entscheidungen des k.k. Obersten Gerichtshofes*).

7) Sbírkou rozhodnutí československých soudů 1949, s. 1. Narozdíl od rakouské a československé prvorepublikové tradice, kdy byla soudcovská rozhodnutí jednoduše označována zvestupným číslováním (což umožňovalo snadnou citaci, např. Vážný č. 1680), se nově číslují rozhodnutí vzestupně vždy jen v rámci jednoho roku, což odkaz komplikuje (např. č. 23/1964 Sb. s. r. civ.), a zvlášť rozhodnutí civilní a trestní.

8) Uvažovat o judikatuře v kategoriích ne/správnosti není zcela přiléhavé. Vybrané rozhodnutí říká: takto daný případ rozhodl Nejvyšší soud (tvořený nejlepšími soudci v zemi); poselství rozhodnutí zní: podobné případy by měly být rozhodnuty v analogické linii. Nic více, nic méně. Právní diskurs, jako jakýkoli diskurs jiný, nezná instituci patentu na pravdu. Konečné slovo lze v jednotlivém případě mít jen s oporou v silnějším mocenském postavení, daném instancí. Existuje-li soudce pravdivosti, je to spíše čas.

9) *Bičovský, J.* Některé pohledy na problémy soudcovské nezávislosti. *Socialistická zákonnost*, 1968, sv. 15, s. 402 a násl., s. 410. Tento článek se stal brzy po roce 1969 terčem útoků normalizátorů v oblasti justice. *Viz Rolenc, O., Rolenc, V.* K ústavní zásadě nezávislosti soudců. *Socialistická zákonnost*, 1971, sv. 19, s. 391 a násl.

10) Srov. čl. 47 Jednacího řádu Nejvyššího soudu ČR na www.nsoud.cz: „*Rozhodnutí všech senátů Nejvyššího soudu a stanoviska zaujatá k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu se uveřejňují na internetových stránkách Nejvyššího soudu. Pravidla jejich anonymizace a další podrobnosti stanoví organizační a kancelářský řád Nejvyššího soudu.*“

11) Srov. www.nsoud.cz. Máte-li přístup k rychlému internetu, trvá stažení všech dosud vydaných rozhodnutí v komprimované podobě jen několik minut. Rozhodnutí o zpřístupnění učinila bývalá předsedkyně Nejvyššího soudu E. Wagnerová.

12) Byť má vyhledávací formulář prostou, jednokriteriální podobu, bez možnosti použít logické operátory, což klade téměř nepřekonatelné nároky na správný výběr klíčového slova.

13) Např. v Nizozemsku jsou na internetu publikována všechna rozhodnutí nejvyššího soudu, všechna rozhodnutí odvolacích soudů a vybraná rozhodnutí soudů prvoinstančních. Informace prof. J. M. Milo, přednáška na PF UK v rámci projektu *Jurisprudence*, 25. 2. 2005.

14) Výtka může směřovat jen k anonymizaci judikatury (k tomu také v rámci tohoto textu dále).

15) Překvapivé proto je, že náš akademický diskurs této možnosti příliš nevyužívá, byť Nejvyšší soud ČR rozhodnutím publikovat judikaturu zcela otevřel možnost právní akademii pro kritiku své judikatury a zejména diskrepancí, které se v jeho rozhodovací činnosti objevují.

16) Tuto řadu vydává od prosince 2003 ASPI Publishing.

17) Oceňujeme zejména úvodní citaci prejudikatury, která podává přehled v rozhodnutí použitých judikátů.

že prozatím nebyl dosažen původní a předsedou Nejvyššího správního soudu často proklamovaný cíl paralelního uveřejňování všech rozhodnutí na internetových stránkách. Mimo výrokové části rozhodnutí, které jsou po určitý čas vyvěšeny na úřední desce,¹⁸ jsou trvale publikovány pouze právní věty rozhodnutí zařazených do Sbírky. Publikáční politika Nejvyššího správního soudu tak zůstává i na počátku roku 2005 nejhroší ze všech tří českých vrcholných soudů.¹⁹

Co se týče judikatury *Ústavního soudu*, jeví se jako velmi dobrá publikace nálezů, jako velmi špatná naopak publikace většiny usnesení. Na jednu stranu je nutno ocenit formu publikace nálezů a některých usnesení ve *Sbírce nálezů a usnesení*,²⁰ kde je – na rozdíl od obou nejvyšších soudů – editace rozhodnutí velmi citlivá a odůvodnění jsou obvykle publikována v téměř kompletní podobě. Ústavní soud také (s předstihem) publikuje rozhodnutí, jež budou uveřejněna ve *Sbírce nálezů a usnesení*, na internetu ve spolupráci s nakladatelstvím ASPI.²¹ Na druhou stranu je dlouhodobě neudržitelná současná praxe publikace usnesení Ústavního soudu, z nichž je publikována jen zcela zanedbatelná část. Tento stav je zářející, protože důležitost široké dostupnosti rozhodnutí stojí mimo jakékoliv pochyby. V situaci, kdy řada usnesení odmítajících ústavní stížnosti pro jejich „zjevnou neopodstatněnost“ fakticky suplují zamítavé nálezy, zůstává mimo zorné pole právnícké veřejnosti velká řada kvaziprocedurálních, fakticky však meritorických usnesení. Neříkáme snad, že by všechna tato usnesení měla být publikována v oficiální tištěné *Sbírce*, měla by však být publikována přinejmenším elektronicky na internetové stránce Ústavního soudu a současně, nebudou-li schválena pro publikaci v oficiální *Sbírce*, by měla být nabídnuta k publikaci právníckým časopisům.

Nahlédnutí do publikací zabývajících se ústavním soudnictvím²² prozrazují, že snadný přístup k nepublikované, avšak existující judikatuře významně determinuje vypovídací schopnost takovýchto odborných textů o převládající povaze rozhodovací praxe. Lze jen obtížně zdůvodnit, proč by takový pružný přístup k rozhodnutím měli mít pouze autoři, jež jsou v té či oné podobě spojeni s Ústavním soudem. Domníváme se navíc, že citace takovýchto nikde nepublikovaných rozhodnutí v odborných pojednáních je problematická i z hlediska akademické etiky.

K praxi Ústavního soudu je nutno vznést ještě jednu větku. Je-li Ústavním soudem rozhodnuta důležitá otázka, v médiích se objeví (pokud vůbec) jen krátký rozbor ústního odůvodnění soudce zpravodaje, jde o diskusi dosti zkreslenou a někdy dokonce vůbec neodpovídající konečnému odůvodnění soudu. Nemůže tomu však být jinak, protože písemné vyhotovení nálezu je někdy finálně dopracováno a publikováno až o řadu dní a často i týdnů později.²³ To brání veřejnému diskursu o zásadních otázkách Ústavním soudem rozhodovaných. Je otázkou, proč se současně s ústním vyhlášením nálezu neobjeví jeho písemné vyhotovení přinejmenším na internetu, jak je tomu zvykem kupř. v Německu, v USA, u štrasburského Evropského soudu pro lidská práva nebo dokonce i v mnoha jazykových verzích u Evropského soudního dvora.²⁴ Dosáhnout by toho bylo možno tím, že by praxe (přinejmenším u plenárních věcí) důsledně oddělila jednání soudu s prezentací stanovisek stran a veřejné vyhlášení rozhodnutí, a to odložením vyhlášení definitivního rozhodnutí.²⁵

IV. Dostupnost rozhodnutí jiných soudů

Prvky nežádoucího omezení právní diskuse dokládá fakt, že publikace rozhodnutí vrchních, krajských i okresních soudů stále zůstává omezena jen na nahodilou a relativně malou aktivitu právníckých časopisů soukromých internetových portálů. Velká část zajímavých rozhodnutí těchto soudů zůstává nepublikována. Neplédujeme tedy samozřejmě pro tiskovou publikaci všech těchto rozhodnutí, což by bylo pošetilé, ale pro principiální, otevřenou a transparentní metodu výběru publikace rozhodnutí těchto soudů, kterou postrádáme a která není možná bez spolupráce relevantních soudů s českými vydavateli právnícké literatury.

Nelze přitom pomíjet, že podle dostupných informací přibližně od podzimu 2003 funguje tzv. Centrální evidence soudních rozhodnutí, obsahující rozhodnutí vybraná evidenčními senáty vrchních i krajských soudů, přičemž má jít o rozhodnutí těchto soudů, ale mohou zde být i zajímavá rozhodnutí okresních soudů (na okresních soudech evidenční senáty nefungují, takže tyto soudy samy publikaci neprovádějí).²⁶ Není jasné, co brání

18) Srov. k tomu § 26 odst. 7 Jednacího řádu Nejvyššího správního soudu, podle něhož „předseda senátu rovněž zajistí, aby zkrácené písemné vyhotovení rozhodnutí bez odůvodnění bylo týž den bezprostředně po vyhlášení uveřejněno na internetových stránkách soudu, a to po stejnou dobu, po kterou je vyvěšeno na jeho úřední desce“. Rozhodnutí v úplné podobě včetně odůvodnění se tak bohužel na úřední desce objeví jen zcela výjimečně (takovou výjimkou byla např. rozhodnutí o platnosti voleb do Senátu PČR včetně kauzy voleb v Praze 11 – platnost volby senátora Nádvorníka). Ale i tato rozhodnutí po krátké době z internetové stránky NSS mizí a nejsou již dohledatelná.

19) Nejvyšší správní soud tak zcela neplní ani vlastní Jednací řád, podle jehož § 86 (Uveřejňování rozhodnutí, stanovisek a zásadních usnesení na internetových stránkách soudu) judikáty, stanoviska a zásadní usnesení uveřejněna ve *Sbírce rozhodnutí* se následně uveřejňují na internetových stránkách soudu (odst. 1). Byl podle odst. 2 pravidla uveřejňování judikátů, stanovisek a zásadních usnesení uvedených v odst. 1, případně i ostatních rozhodnutí, stanoví směrnicí předsedy soudu, je pochybné, nakolik je § 86 vyhověno pouhou publikací právních vět.

20) *Sbírka nálezů a usnesení* publikovaná nakladatelstvím C. H. Beck nyní vychází čtvrtletně.

21) Na stránce www.judikatura.cz. Ústavní soud v roce 2004 uskutečnil internetovou anketu o vyhledávání rozhodnutí a kvalitě svých webových stránek. Výsledky podtrhly nutnost celkové změny webových stránek, které byly zcela zastaralé a nedůstojné Ústavního soudu. Zjistilo se také, že stránky ÚS neslouží jako primární zdroj informací o rozhodovací činnosti Ústavního soudu, ačkoli by jim měly být, protože se ve srovnání s jinými médii jedná o dostupný, levný a pružný informační prostředek. Tazatelé požadovali zlepšení uživatelské přívětivosti, zavedení fulltextového vyhledávání v rozhodnutích, sjednocení a provádění různých způsobů označování rozhodnutí.

22) Viz např. *Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V.* Zákon o Ústavním soudu. Komentář Praha : C. H. Beck, 2001; *Filip, J.* Ústavní právo ČR 1. Brno : Doplněk, 2003 nebo *Šimíček, V.* Ústavní stížnost. Praha : Linde, 2001 ve srovnání s *Blabož, J.* Soudní kontrola ústavnosti. Praha : ASPI Publishing, 2002; *Sládeček, V.* Ústavní soudnictví. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, nebo *Klíma, K.* Ústavní právo. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004.

23) Flagrantní ukázkou je kauza restituce zámku Opočno (nález sp. zn. III. ÚS 107/04, ke dni dokončení tohoto článku zatím publikován jen na www.judikatura.cz). Rozhodnutí ze dne 16. 12. 2004 bylo na internetové stránce Ústavního soudu zveřejněno 4. 2. 2005, tedy 22 dní poté, co bylo odůvodnění veřejně (13. 1. 2005) vyhlášeno. Za zcela skandální je pak možno označit skutečnost, že o rozhodnutí v tomto případě informoval s jednodenním předstihem deník Právo.

24) ESD má svou pozici o to těžší, že je vhodné, aby rozhodnutí bylo publikováno týž den pokud možno ve všech jazycích EU. Představa, že by ESD věc rozhodl a publikoval ji za několik dní (nebo dokonce týdnů) později, je naprosto nemyslitelná.

25) Tím by se částečně zabránilo i tomu, že ústní jednání s prezentací stanovisek stran obvykle nemá na rozhodnutí samotné žádný vliv, protože si soud utvořil na věc již jednoznačný názor. Takové jednání pak postrádá jakýkoliv smysl.

26) Centrální evidence není osobám mimo rezort spravedlnosti (ministerstvo, soudy, státní zastupitelství) přístupná. Taková praxe nemůže např. v trestních věcech zjevně obstat z hlediska principu rovnosti zbraní.

zpřístupnění této evidence veřejnosti prostřednictvím internetu.

V. Proč je nutná co nejširší publikace judikatury?

Širší publikaci judikatury českých soudů pravděpodobně brání několikero důvodů. Je to např. velmi široce a nepružně pojatá povinnost anonymizace soudních rozhodnutí,²⁷ která se ovšem stává dosti archaickou, zejména s ohledem na soudobé evropské trendy.²⁸ Pokud jsou osobní údaje následně zahlazovány, vede to ke kognitivnímu znehodnocení textu (který je zbaven zapamatovatelné „visačky“).²⁹ Anonymizace navíc zatěžuje soudy, resp. pomocný personál zcela zbytečnou prací.³⁰ Soudní řízení je zásadně veřejné a možnost zveřejnění údajů všech účastníků je s ním spojena. Podle nás pro anonymizaci publikovaných soudních rozhodnutí neexistují rozumné důvody, a to až na výjimečné případy, kdy o to požádá některý zúčastněný subjekt (např. poškozený). Tento názor zastáváme i s vědomím toho, že tato praxe má nejen u nás, ale ve střední Evropě vůbec, dlouhou tradici. Je totiž absurdní, když je anonymizováno soudní rozhodnutí, o kterém předtím v detailech informovaly sdělovací prostředky včetně jmen všech účastníků a jejich fotografií.³¹

Argumentace, která prohlašuje výsledek soudního procesu, který je z Ústavy veřejný, za veřejnosti nepřijatelný, je velmi problematická. Z hlediska teorie demokratické moci nutno poznamenat, že je naprosto legitimní a nanejvýš žádoucí, aby odůvodnění aktů, jimiž se vykonává spravedlnost, bylo veřejně přístupné. Zásadně nutno vycházet z toho, že občan, který se spravedlnosti domáhá, musí respektovat, že se mu spravedlnosti, z důvodů souvisejících s principem kontroly³² každé z mocí, může dostat pouze na veřejném fóru. Vážná a svým způsobem slavná chvíle demokracie musí být pro občany přístupná v nejširším slova smyslu.

Soudy, jako instituce otevřené společnosti,³³ musí dbát i o svou důvěryhodnost, což vyžaduje maximální otevřenost a komunikaci s veřejností. Ostatně praxe zavedených demokracií zařazuje justiční *public relations* mezi důležité prvky posilování legitimacy výkonu spravedlnosti. V efektivní a intenzivní práci s veřejností je možno vidět i velmi účinný prostředek pro zlepšení špatného obrazu justice v očích veřejnosti. Publikace rozhodnutí v uživatelsky přívětivé formě hraje při budování příznivého obrazu justice nezastupitelnou roli.³⁴

Nelze bohužel pomíjet, že důvodem mnohých překážek publikace může být pravděpodobně i obava některých soudců z větší průhlednosti jejich práce, z veřejné kritiky, z toho, že se objeví kontradikce mezi rozhodováním a právními názory třeba i téhož soudu.

Vedle zmíněných aspektů kontrolních, legitimizačních, resp. aspektů argumentačních zvyšuje široká publikace i efektivitu chodu soudu. Na příkladu praxe Ústavního soudu lze doložit, že nikoli nevýznamná část ústavních stížností obsahuje argumentaci, jež nemůže na první pohled obstát – lze totiž posloužit stovkami odmítavých³⁵ rozhodnutí v obdobných věcech (zejména co do výkladu důvodů zjevné neopodstatněnosti). Zveřejnění všech usnesení v elektronické podobě na internetu by tedy, vedle jisté odrazovací funkce, umožnilo přesvědčivou typizaci celých skupin zjevně neopodstatněných, resp. nepřijatelných ústavních stížností, což by uvolnilo rozhodovací kapacitu pro posuzování obtíž-

ných případů³⁶ s ústavní dimenzí – tedy plnění jednoho z nejdůležitějších úkolů Ústavního soudu.³⁷

Klasická „knižní“ podoba publikace judikatury je důležitá a bude mít vždy své místo. Má však také své limity. A v éře, kdy dramaticky roste počet informací uložených v elektronické podobě, nelze pomíjet ani fenomén elektronického publikování.³⁸ Papírové sbírky svůj význam jistě neztratí: pokud existují, je nutno zásadně citovat rozhodnutí podle „papírového“ zdroje. Rozhodnutí publikovanému v papírové sbírce je nutno zásadně přikládat větší význam než rozhodnutí takto nepublikovanému; jde však jen o rozdíl ve stupni argumentačního významu, nikoliv o bezpodmínečnou relevanci prvního a naprostou irelevanci druhého. Je tedy třeba umožnit, tak jak je tomu u zahraničních soudů, simultánní dostupnost judikatury v elektronické podobě,³⁹ která bude natolik věrná, že při

27) Obtížně nalézaná vstřícnost ke zpřístupnění soudních rozhodnutí může být viděna i jako indikátor byrokratické soudnictví. Byrokratická správa má tendenci být správu bez účasti veřejnosti. „Úřední tajemství“ má mocenský aspekt – informovanost podmiňuje schopnost extranea kvalifikované se vyjádřit. Za všechny srov. Keller, J. Sociologie byrokracie a organizace. Praha: Slon, 1996, s. 31.

28) Evropský soudní dvůr svá rozhodnutí zásadně neanonymizuje. Stejně tak neanonymizuje (mimo zanedbatelné výjimky) svá rozhodnutí ani Evropský soud pro lidská práva.

29) Český standard anonymizace, stejně jako necitlivé editace publikovaných rozhodnutí, navíc často ztěžuje jejich srozumitelnost stejně jako použití pro pedagogické účely. Označování rozhodnutí jmény obou stran v angloamerickém stylu by tedy zásadně usnadnilo práci s judikaturou, její vyhledání a její citaci.

30) Tato práce je navíc vykonávána (z pochopitelných důvodů) zcela mechanicky a bezmyšlenkovitě. Srov. např. anonymizaci Komise pro cenné papíry jako k.p.c.p. – viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2625/2003, dostupné na stránce NS ČR www.nsouid.cz.

31) Bližší k tomu Derka, L., Kühn, Z. Je anonymizace publikovaných soudních rozhodnutí vskutku nutná? *Jurisprudence*, 2005, č. 1.

32) Veřejné mínění jako komplement nezávislosti justice zmiňuje např. J. Drgonec in *Nezávislost soudní moci a možnosti její kontroly in Hloušek, V., Šimčíček, V. Dělna soudní moci v ČR*. Brno: MPÚ, 2004, s. 50; o důležitosti občanské kontroly soudní moci brání její oligarchizaci hovoří Z. Fleck in *Judicial Independence and Its Environment in Hungary in Příběh, J., Roberts, P., Young, J. Systems of Justice in Transition*. Ashgate: Aldershot, 2003, s. 138.

33) K tomuto pojmu srov. Popper, K. *Otevřená společnost a její nepřítel I. a II.* Praha: Oikoymenh, 1994.

34) Srov. např. Zúlc, Ch. PAA: Závěrečná zpráva, Strengthening the Operations of the Czech Supreme Court in the Assimilation and Application of the EC Acquis: Twinning-Project CZ 2000/IB/JH/05, s. 13–16, „Uveřejňování rozhodnutí a práce s veřejností“, nebo Saunders, Ch. *Courts of Final Jurisdiction: The Mason Court in Australia*. The Federation Press, 1996, s. 31–32, 111, 268.

35) Jedná se jak o interpretaci důvodů zjevné neopodstatněnosti, nepřijatelnosti, předčasnosti či opožděnosti nebo důvodů nepřislušnosti Ústavního soudu k rozhodnutí. Z praxe asistenta soudce lze konstatovat, že úroveň znalosti advokátů o povaze rozhodovací praxe je nízká, což však padá zčásti i na vrub nepřilíh průhledné praxe Ústavního soudu co se týče publikace usnesení.

36) Obdobně argumentuje ve vztahu k rozhodnutím Nejvyššího soudu i usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 176/04 (Sbírka nálezů a usnesení, sv. 33, s. 515 nebo www.judikatura.cz).

37) Předpokladem by ovšem bylo vytvoření analytického oddělení, které by poskytovalo jednotlivým soudcům pružný servis při dohledávání judikatury, a současně by judikaturu třídilo. To platí nejen pro Ústavní soud, ale i pro další dva vrcholné soudy. Jen tak lze vytvořit skutečně konzistentní praxi a jen tak lze vysvětlit velkou konzistenci rozhodování francouzských soudů, přestože ty v odůvodněných rozhodnutích judikaturu dokonce ani necitují. Srov. k tomu např. Baade, H. *W. Stare Decisis in Civil Law Systems*, in Nafziger, J. A. R., Symeonides S. C. (eds.). *Law and Justice in a Multistate World*. New York: Transnational Publishers, 2002, s. 533–554.

38) Tady můžeme pro zajímavost uvést, že belgická Státní rada jinak než elektronicky svoje rozhodnutí ani nepublikuje, a to přímo na základě královského nařízení (Arrêté royal du 7 juillet 1997 relatif à la publication des arrêts du Conseil d'Etat). Dostupno na <http://www.raadvst-consetat.be>.

39) Srov. německý <http://lexetius.com/>.

použití umožní stejně strukturovanou citaci jako sbírka tištěná, a to buď např. číslováním marginálních rubrik,⁴⁰ nebo dokonce sofistikovaným proložením stránkování do elektronické podoby.⁴¹ Ostatně sazba Sbírký náležů a usnesení Ústavního soudu ČR je plně elektronická – zaznamenání hodné potíže by tedy nemělo činit zpřístupnění její elektronické podoby, jež by byla – coby veřejný statek – zdarma přístupná na internetu. Ani zde se však požadavky na dostupnost soudních rozhodnutí nespí zastavit. Internet totiž nabízí jedinečnou příležitost zpřístupnění doslova každodenní soudní rozhodovací praxe.

Nutno zmínit také obavu z informačního zahlcení, která je však lichá v případě elektronických databází, kdy ze zahlcení není třeba mít obavy. Internetové vyhledávače dokazují, že jde jen o otázku nabídnutí vhodného kritéria třídění.⁴² Nadto, jak jsme již uvedli, aplikovatelnost judikatury v právním diskursu předpokládá různé stupně působení její normativní síly a argumentační významnosti – judikatura publikovaná jen na internetu by v zásadě měla mít menší argumentační význam než judikatura publikovaná také ve sbírce tištěné. Přidanou hodnotou sbírkového rozhodnutí je právě to, že bylo vybráno zkušeným analytikem zvnějšku sledujícím soudní produkci jako rozhodnutí, jež je – mezi jinými – hodné pozornosti.

VI. Citace rozhodnutí

Během čtyř dekad reálného socialismu ve střední Evropě zásadním způsobem poklesla právní kultura citace, včetně citace soudních rozhodnutí. V českém prostředí je kultura citací soudních rozhodnutí na embryonální úrovni: lze říci, že citace judikatury toliko spisovou značkou⁴³ nemá pravděpodobně ve vyspělých zemích obdoby, neboť činí příslušné rozhodnutí nedohledatelným nebo dohledatelným jen velmi obtížně. Stejně tak takováto citace činí nepřezkoumatelným, podle jakého zdroje je dané rozhodnutí citováno, stejně jako nelze posoudit, zda citované rozhodnutí bylo či nebylo někde publikováno.

Tristi citací kultura judikatury v Česku nelze pochopitelně srovnávat s angloamerickými zeměmi, kde je vysoká kultura citace zdrojů rozhodnutí tradicí.⁴⁴ I srovnání s okolními zeměmi, zejména Německem,⁴⁵ Rakouskem⁴⁶ nebo Polskem,⁴⁷ však pro nás vyznívá dosti špatně. Ostatně ani Ústavní soud ČR donedávna necitoval náležitě své vlastní nálezy, tedy vedle spisové značky alespoň číslem svazku a úvodní strany.

Skutečnost, že narozdíl od všech právě uvedených zemí a u nich podaných příkladů v Česku neexistuje žádná ustálená forma citace judikatury Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu, je jiným dokladem nekultivovanosti českého právního diskursu.⁴⁸ Neexistence jednotné citační praxe dokazuje nevyspělost právní kultury, která přinejmenším implicitně s potřebou sjednocení citace nepočítá, neboť samotní právníci preferují vágní odkazy (např. o ničem nevypovídající fráze typu „podle ustálené judikatury“)⁴⁹ před adresnou a jasnou citací. Rozšíření evropského právního diskursu do střední Evropy tak připraví českým právníkům nejednu horkou chvíli, protože přesná citace judikatury je v evropském prostředí *conditio sine qua non* racionálního právního diskursu.⁵⁰

VII. Judikatura ESD

Neaktuálnější teoretický i praktický problém současnosti představuje judikatura obou komunitárních soudů, tedy ESD a Soudu první instance. Rozpaky vzbuzuje již způsob citace judikatury ESD. Např. Michal Bobek po právu kritizuje českou praxi citace tzv. Sbírký Soudního dvora (SbSD) jako citace sbírký neexistující. Pokud totiž kdokoliv chce relevantně citovat rozhodnutí ESD, může tak činit podle některé ze stávajících verzí sbírký rozhodnutí, např. sbírký anglické (*European Court Reports*), francouzské (*Recueil de jurisprudence*), německé (*Sammlung der Rechtsprechung*) či jiné, event. podle nově se objevujících českých edic překladů nejzásadnějších rozhodnutí. Citace „SbSD“ proto může být

40) Srov. např. způsob elektronické publikace rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, kde rozhodnutí je pro snadnější citaci doprovázeno též marginálními rubrikami. Viz <http://www.bverfg.de/cgi-bin/link.pl?entscheidungen>.

41) Viz způsob publikování rozhodnutí Spolkového ústavního soudu na <http://www.oefre.unibe.ch/law/dfr/index.html>.

42) Podstatnou (avšak snadno odstranitelnou) vadou na kráse vyhledávače Nejvyššího soudu, jinak bezkonkurenčně nejotevřenější databáze soudních rozhodnutí u nás, je nabídka možnosti zadat pouze jediný řetězec znaků. Kombinace za použití logických operátorů možná není.

43) Spisová značka je důležitým, ale čistě vnitřním evidenčním nástrojem soudu. Citace spisovou značkou je projevem obecnějšího jevu, kdy je judikatura tříděna a anotována podle kritérií, jež jsou spojena s podáním, nikoli s rozhodnutím. Na judikatu je ale právě důležitý způsob, jímž soud naložil s podáním. Pohled do zahraničí ukazuje, že judikatura musí být vyhledatelná jak podle vstupních, tak výstupních charakteristik (např. aplikované normy, typ rozhodnutí, procesní postup apod.).

44) Např. z citace rozhodnutí „*Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973)“, vyčteme, že jde o rozhodnutí z roku 1973, publikované ve 410. svazku rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, které začíná na s. 113. Z citace rozhodnutí „*Simmerman v. Corino*, 27 F3d 58, 64 (3d Cir. 1994)“ vyčteme, že jde o rozhodnutí federálního odvolacího soudu tzv. třetího federálního soudního okruhu (*circuit*) z roku 1994, publikované v třetí řadě rozhodnutí federálních soudů (vyjma Nejvyššího soudu), ve svazku 27 této třetí řady, na s. 58, přičemž konkrétní citát pochází ze s. 64. V obou případech první jmenovaná osoba určuje žalobce (resp. odvolatele), druhá žalovaného (resp. toho, kdo se neodvolal, neuvedl tedy v pohybu odvolací řízení).

45) Např. z extrémně krátké citace „BGHZ 82, 296 (298)“ vyčteme, že jde o rozhodnutí Spolkového soudního dvora v civilních věcech uveřejněné ve sbírce civilních rozhodnutí tohoto soudu (*Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen*) ve svazku č. 82, které počíná na s. 296, přičemž citace je ze s. 298. Spisová značka není vůbec citována. Citace rozhodnutí pouze spisovou značkou je v Německu nepředstavitelná.

46) Např. z citace „VfSlg. 11.738/1988“ poznáme, že jde o rozhodnutí Spolkového ústavního dvora (*Verfassungsgerichtshof* – VfGH) z roku 1988 uveřejněného ve sbírce jeho rozhodnutí (*Sammlung der Erkenntnisse des VfGH*) pod celkovým pořadovým č. 11.738 publikovaných rozhodnutí tohoto soudu. Všimněme si, že Rakousko stále následuje tradici citace započaté již v 19. stol. (viz Československo do roku 1948).

47) Např. z citace „K.26/98, OTK ZU 2000, nr. 2, poz. 57“ vyčteme, že jde o rozhodnutí polského Ústavního tribunálu publikované ve Sbírce jeho rozhodnutí (*Orzecznictwo Trybunalu Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy*) v sešité 2, jako rozhodnutí č. 57.

48) Pouhým nahlédnutím do jakéhokoliv svazku Sbírký náleží u usnesení ÚS ČR dokazuje, že žádná jednotná citační praxe neexistuje. Současný způsob citace typu „nálež. III. ÚS 84/94, Ústavní soud: Sbírký náleží a usnesení. Sv. 3. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 257 násl.“ vzbuzuje pochybnosti. Je příznačné, že v zemích, jako je Německo či USA, existují rozsáhlé návody pro zkracování citovaných pramenů. Čas je pro právníky důležitý a není větší plýtvání času, než citovat náleží ÚS způsobem shora uvedeným nebo Listinu jako „Listinu základních práv a svobod, vyhlášenou usnesením předsednictva ČNR jako č. 2/1993 Sb.“

49) Takovouto frázi lze užít jen zcela výjimečně, u notorií typu „Ústavní soud není podle své ustálené judikatury součástí obecného soudnictví ani není obecným soudům nadřízen“.

50) *Bapuly, B.* The Application of EC law in Austria. IWE Working Papers Series No. 39, June 2003, <http://www.iwe.oew.ac.at/>, s. 15 (návštěveno 23. 5. 2004).

matoucí, protože žádná taková Sbírka zatím neexistuje, a navíc, jak Bobek uvádí, až do roku 1979 dokonce navzájem ne vždy odpovídá číslování stran v jednotlivých národních sbírkách.⁵¹ Přesná citace pak není dohledatelná.⁵²

Závazný problém představuje evropské právo nepřeložené do českého jazyka. Zde je podle nás nutno rozlišit dvojí situaci. Tam, kde neexistuje česká verze právního předpisu komunitárního práva, souhlasíme zásadně s těmi autory, kteří argumentují neaplikovatelností, resp. dokonce nulitou takového práva pro vnitrostátní vztahy v členském státě EU.⁵³

Domníváme se nicméně, že v případě judikatury je situace poněkud jiná.⁵⁴ O platnosti právního předpisu platí dichotomie typu *závazný/nezávazný*, *platný/neplatný*, přičemž *tertium non datur*. Bez jeho řádného přeložení a publikování proto nelze předpis aplikovat. Tento model bez dalšího na judikaturu vztahovat nelze.⁵⁵ Její síla je totiž stupňovitá (viz výše). Její aplikovatelnost není spojena s nějakou formální publikací, jako je tomu v případě legislativy. Judikatura je obecně v ČR argumentačně použitelná i tehdy, je-li publikována neformálně např. v právnickém časopisu, byť nebyla publikována v „oficiální“ soudní sbírce atp.⁵⁶

Co se týče *závazné* judikatury ESD,⁵⁷ byť nebyla oficiálně přeložena do češtiny, může se s ní i osoba neznalá cizích jazyků seznámit např. v neoficiálních překladech, v učebnicích, příručkách evropského práva atp., event. osoba takových jazyků znalá může tato rozhodnutí citovat podle příslušných cizojazyčných zdrojů. Není-li tedy do češtiny přeložena judikatura, je přesto v zásadě možné jí používat, samozřejmě pokud byla vůbec publikována, byť v cizím jazyce.

Judikatura snižuje entropii, tedy z mnoha možností výkladu práva vybírá některé a ostatní zavrhuje. Pokud bychom dovodili neaplikovatelnost nepřeložené judikatury, byl by ten, v jehož národním jazyce nebyla judikatura publikována, „sankcionován“ oproti ostatním občanům EU dvakrát – nejen nepublikováním judikatury, ale také neurčitostí judikaturou interpretovaného pravidla. Ve srovnání s občanem, v jehož jazyce judikatura publikována byla, by pro něj text normy E nemusel znamenat jenom E1, jak říká judikatura ESD, ale i E2-E8, což jsou další možné významy textu, který je nositelem normy E.

Tento výklad je snadněji obhajitelný, co se týče vertikálních vztahů zakládajících subjektivní práva osob vůči státu. Avšak i v horizontálních vztazích a zásadně⁵⁸ též v jiných typech vertikálních vztahů, v nichž má osoba soukromého práva vůči státu nějakou povinnost, se nám jeví naše teze přijatelnější než výklady jiné. Stále vidíme jako spravedlivější, aby v případném sporu uspěl ten účastník právního vztahu, jehož důvěra v to, že norma E má evropskou judikaturou interpretovaný význam E1, vycházela z legitimního a poučeného spoléhání se na judikaturu ESD (ať už se o ní dozvěděl jakkoli), byť nepřeloženou. Tím se, na rozdíl od přístupu opačného, zvyšuje právní jistota a předvídatelnost.

Připouštíme, že naše úvahy nejsou zcela uspokojivé, je to ovšem podle nás nejméně špatné řešení z řešení špatných. Pokud budou naše úvahy odmítnuty, musel by domácí soud – s ohledem na „neexistenci“ judikatury – podat předběžnou otázku k ESD, který by rozhodl v souladu se svou judikaturou, tedy že správný význam normy E je E1. Kruh by se tak uzavřel a i tímto formalistickým řešením, jehož jediným účelem by bylo získat překlad – třeba i několik desetiletí známého a ve všech učebnicích

traktovaného judikátu – bychom dospěli k původnímu výsledku. Podobné formalistické řešení by však znamenalo pouze ztrátu času pro všechny zúčastněné strany (o finančním plýtvání nemluvě).

VIII. Odkazy na nedostupné zdroje

Průvodním jevem špatného nakládání s judikaturou je citační praxe některých soudů (včetně soudu Ústavního), které ve svých rozhodnutích odkazují na vlastní judikáty, které si ovšem účastník neměl žádnou rozumovou možnost opatřit. Na to kriticky upozornil i štrasburský ESLP.⁵⁹ Adresáti takových rozhodnutí se tak v jistém smyslu vrací do středověkých dob, kdy odůvodnění rozhodnutí bylo pouze tajnou zprávou, v níž soudci-úředníci svému králi (který jejich soudy předsedal) vysvětlili, proč rozhodli tak, jak rozhodli.

51) Srov. k tomu Bobek, M. Porušení povinnosti zahájit řízení o předběžné otázce podle článku 234 (3) SES. Praha : C. H. Beck, 2004 (zejména autorovu předmluvu), případně pro způsob citace Bobek, M. Jak (ne)citovat judikaturu Soudního dvora Evropských společenství. Soudní rozhledy, 2005, č. 3.

52) Podívejme se např. na slavnou kauzu *Costa v. ENEL*. Tu lze citovat buď jako 6/64, *Costa v. ENEL* [1964] ECR 585, znamená to ale, že pracuji s anglickou sbírkou. Ve francouzské edici soudních rozhodnutí tato kauza začíná na s. 1141, v holandské na s. 1203, v německé na s. 1253, v italské na s. 1129. Existují pak ještě oficiální zvláštní edice v dánském jazyce (judikatura 1954–1964), kde tato začíná na s. 531, v řecké edici 1954–1964 na s. 1191, v portugalské z let 1962–1964 na s. 549, ve španělské z let 1964–1966 na s. 99, ve švédské edici I na s. 211, ve finské edici I na s. 211.

53) Tak soudí např. Mlsna, P. K nepublikování předpisů práva ES/EU v českém jazyce v Úředním věstníku EU. Právní zpravodaj, 2004, č. 9, příp. na Slovensku Procházka, R. K publicite prameňov komunitárneho práva. Justičná revue, 2004, č. 8–9, s. 856 násl. Pro větší rozbor tohoto problému tu však není místo. Dovedeme si představit, že subjekt, který nemohl uplatnit své právo zakotvené v nepřeloženém evropském předpisu, uspěje se žalobou o náhradu škody na český stát, příp. ES za pozdní zajištění překladu předpisu. Protože si vedle takovéto situace dovedeme představit také aplikovatelnost normy ve vertikálních vztazích (subjektivní práva jedince vyplývající z evropského předpisu vůči českému státu), přikládáme se spíše k zásadní neaplikovatelnosti nepřeloženého evropského práva než k jeho úplné nulitě.

54) V současnosti je přeloženo, resp. překládá se, několik stovek nejzásadnějších rozhodnutí ESD, přičemž ostatní zůstanou trvale nepřeložena. Jakkoliv mnohá rozhodnutí mají dnes již spíše historický význam (pokud vůbec), je jasné, že zůstanou trvale nepřeložena mnohá rozhodnutí, která mohou být aplikována i v českém právu.

55) I proto otázky, které byly často kladeny při diskusích o závaznosti nálezu Ústavního soudu, např. od kdy je náleze „obecně závazný“, nejsou zcela korektní. Závaznost judikatury nemá určité časové okamžiky typu platnosti či účinnosti, a možno tedy říci, že i v systému precedentního práva takové otázky nejsou kladeny – právní normy dotvořené či vytvořené soudy jsou prostě závazné v době, kdy se s nimi adresáti normy mohli rozumně seznámit v tištěné podobě.

56) Vyjma systému závazného precedentu, kde je publikace v tištěné sbírce předpokladem jeho závaznosti (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v některé ze tří tištěných sbírek).

57) K otázce závaznosti rozhodnutí ESD pro soudy domácí srov. Bobek, M., Komárek, J. Koho vážou rozhodnutí ESD o předběžných otázkách? 1. část. Právní rozhledy, 2004, č. 19; 2. část. Právní rozhledy, 2004, č. 20, anebo Bobek, M., Komárek, J., Passer, J., Gillis, M. Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha : Linde, 2005, s. 340 a násl.

58) Zde si necháváme prostor na výjмку chránící dobrou víru určité osoby co do neexistence povinnosti určitého druhu vůči státu, byla-li by tato povinnost dána jen velmi vágní normou předpisu kreativně rozvinutého výkladem ESD.

59) Stěžovatelé v případech *Zvolšti, resp. Běleš a ostatní proti ČR* s úspěchem namítali, že přisnost Ústavního soudu při posuzování přípustnosti ústavních stížností není doprovázena možností stěžovatelů se s touto praxí seznámit (rozhodnutí ze dne 12. 11. 2002 v případě *Zvolšský a Zvolšská proti ČR*, 46129/99, § 53 in fine, nebo rozhodnutí z téhož dne ve věci *Běleš a ostatní proti ČR*, 47273/99, § 65): „Soud má dále za to, že jednotlivec se jen s obtížemi může obeznámit s tímto postupem současného podávání prostředků nápravy vzhledem k tomu, že rozhodnutí soudce zpravodaje Ústavního soudu o odmítnutí ústavních stížností se zveřejňují pouze ... velmi zřídká.“

Je zarážející, že ani v praxi Ústavního soudu není výjimečné, že stěžovatel je ve své věci odkázán na nepublikovaná usnesení, která věc sice nějakým způsobem řeší, která si však ani advokát-specialista na Ústavní soud nemohl žádným rozumným způsobem opatřit.⁶⁰ Tvrdíme, že v takovémto případě se Ústavní soud chová jako král Rex ve Fullerově případě zmíněném v úvodu tohoto příspěvku. Dokud není určité soudní rozhodnutí publikováno,⁶¹ nemůže hrát žádnou autoritativní ani argumentační funkci v soudcovském odůvodnění. Soud, který svá relevantní rozhodnutí nepublikuje, nemůže tato rozhodnutí ani ve své argumentaci jakkoliv účinně použít. Jinými slovy, naše teze klade na soudce povinnost vždy znovu rozvést do všech detailů příslušnou právní argumentaci, kterou odpovídá na argumenty účastníka řízení, přičemž existující nepublikovaná judikatura působí toliko v rámci požadavků interní institucionální konzistence soudcovského rozhodování, nikoliv navenek vůči třetím osobám.⁶² Naopak soudce, který se opírá o judikaturu publikovanou, může využít její normativní síly a bez zbytečných detailů odkázat na již existující judikaturu.⁶³

IX. Vnější pohled na domácí praxi oficiálních stanovisek a úředních sbírek rozhodnutí

Jak jsme již uvedli, české kvazioficiální sbírky soudních rozhodnutí jsou založeny na specifické představě, že v rámci připomínkového řízení budou eliminována rozhodnutí „nesprávná“. Stojí za zmínku, že k ediční praxi při vydávání vybraných judikátů se kriticky vyjádřil tzv. předvstupní poradce a dlouholetý soudce Dr. Christoph Zülch ve své Závěrečné zprávě, kterou podal v rámci projektu PHARE.⁶⁴ Z hlediska principu zákonného soudce se zpráva kriticky vyjadřuje k možnosti ovlivnit formulaci právních vět, a to jak ze strany soudců, kteří se na rozhodnutí nepodíleli, tak místy stojícími mimo justici, jako jsou ministerstva a právnické fakulty. Pochybnosti byly vzneseny i ohledně efektivnosti celého tzv. „připomínkovacího procesu“, který vyžaduje osobní a časové náklady soudců, přičemž je otázkou, zda jsou tyto náklady „ospravedlněny zvláštním užitkem“.

U průkopnických a novátorských rozhodnutí se část odpovědnosti přesouvá na jiná, nepřislušná místa a umožňuje taktické úvahy typu: „pokud bude kritika příliš velká, stále můžeme stábnout právní věty a rozhodnutí neuveřejnit“. Tento stav je nedobrý. Podle tohoto zkušeného soudce rozhodující soudci musí nést plnou a vlastní odpovědnost nejen za svá rozhodnutí, ale i za výběr a podobu právních vět a za jejich uveřejnění. Zülch k tomu uzavírá, že český systém přesouvá „část odpovědnosti“, a to zejména u rozhodnutí „průkopnických a novátorských“: „na jiná místa, která ale k tomu nejsou příslušná (pokud je kritika příliš velká, stále můžeme stábnout právní věty a rozhodnutí neuveřejnit). Soudci, kteří rozhodují, musí ovšem nést plnou a vlastní odpovědnost nejen za svá rozhodnutí, ale i za své právní věty a uveřejnění. To je odvrácená strana soudcovské nezávislosti.“⁶⁵

Přímocarost výše uvedených formulací vyniká ve srovnání s celkově velmi diplomaticky zdvořilým tónem zprávy.

Řečeno jasně: nic nám není vzdálenějšího než snižování významu judikatury v právním diskursu, avšak pokud má judikatura dát vzniknout abstraktnímu pravidlu,

může se tak stát pouze postupným vývojem a na základě rozhodnutí konkrétních sporů. Nelze popírat vysokou odbornou autoritu rozhodnutí Nejvyššího či Nejvyššího správního soudu a z ní vyplývající sílu v právním diskursu. Tuto sílu však není třeba dále posilovat možností selekce a úpravy rozhodnutí a už vůbec ne propůjčováním rysu oficiality. Stručně řečeno, tříbení „správných“ a „nesprávných“ právních názorů by měl plnit otevřený kritický právní diskurs na stránkách právnických časopisů (či jiných odborných fór), nikoliv neveřejné a nepublikované připomínky jednotlivých soudců, akademiků z právnických fakult či právníků z jiných „připomínkových“ institucí. Lze se nadto oprávněně domnívat, že v důsledku tohoto přístupu není publikována řada zajímavých (třebas kontroverzních) rozhodnutí, která by přitom mohla s ohledem na svou novátorskou povahu prohloubit český právní diskurs.⁶⁶

Nemůže uspět ani argument, že takovouto selekční činností sjednocuje příslušný soud svou judikaturu: sjednocovat nesjednocenou judikaturu nelze *ex post* (a v podstatě virtuálně) zamlčováním některých rozhodnutí, ale jen formálně dle zákona rozhodnutími velkých senátů, event. v případě Ústavního soudu rozhodnutí plenárním. Navíc pro publikaci odchýlných rozhodnutí platí stejné důvody jako pro publikaci, resp. samotnou existenci odchýlných a konkurenčních názorů. Právní diskurs je tím obohacen o plodný prvek *polemos*, chápaný jako otevřený spor o společnou věc.⁶⁷

60) Např. v jedné ústavní stížnosti stěžovatelka komplexně polemizovala s jedním publikovaným usnesením Ústavního soudu o tom, že proti rozhodnutí vyšetřovatele o odložení věci nelze podat ústavní stížnost, a poukázovala na to, že tam uvedený názor byl dalším vývojem českého právního řádu překonán. Usnesení sp. zn. IV.ÚS 537/02 (nepublikováno) nicméně k námitkám stěžovatelky uvedlo: „Ústavní soud, na rozdíl od stěžovatelky, nepovažuje závěry uvedené např. právě v usnesení sp. zn. I. ÚS 84/99 za překonané či ojedinělé (viz např. usnesení ze dne 6. srpna 2002, sp. zn. IV. ÚS 186/02 či sp. zn. I. ÚS 580/2000 ze dne 13. července 2001 a další)“. Usnesení tak na stěžovatelku klade nároky znát a argumentačně se vypořádat též s judikaturou, kterou stěžovatelka znát nemohla.

61) Postačí třeba i jen internetová publikace, která ovšem umožní právníkovi najít relevantní rozhodnutí plnotextovým vyhledávačem. Měl-li by snad Ústavní soud publikovat svá rozhodnutí na internetu jen jako neuspořádanou sumu dat, v nichž nebude možno vyhledávat fulltextově, neměla by samozřejmě taková publikace žádnou hodnotu.

62) Protože ve věci zmíněné v poznámce č. 60 nepublikovaná judikatura, o níž stěžovatelka nemohla vědět, nedodala ústavní stížností kritizovanému názoru jakoukoliv dodatečnou normativní sílu, nemohla být tato judikatura ani argumentačně využita způsobem, jakým to učinil Ústavní soud, a Ústavní soud byl naopak povinen vypořádat se s argumenty stěžovatelky poukazujícími na změnu relevantních skutečností oproti dříve vyslovenému rozhodnutí Ústavního soudu.

63) V tomto smyslu např. nutno chápat i náleží Ústavního soudu ČR ve věci možnosti neodůvodňovat rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR odmítající tzv. nenároková dovolání, když Ústavní soud mj. judikoval: „uvezení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel (např. citací judikátů tohoto soudu, které věc řeší, a pro jejichž změnu či odchýlení se od nich neshledal soud důvod), nebohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem, a tedy ani významně ovlivnit celkovou délku soudního řízení...“ (viz náleží sp. zn. Pl. ÚS 1/03 publikovaný pod č. 153/2004 Sb., také Sbírka nálezů a usnesení, sv. 32, s. 131).

64) Zülch, *Ch.*, op. cit. sub 34, s. 14–15 českého překladu.

65) Tamtéž, s. 15.

66) Obdobně např. soudce brněnského Krajského soudu B. Filemon v jeho komentáři k rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Brně, *Jurisprudence, vnutitelnost práva a právní praxe*, 2000, č. 4–5, s. 34 a násl.

67) Na tomto místě nelze nezpomenout nedávno zesnulého prof. Vladimíra Čermáka, který razil chápaní justice jako polemického prvku demokratické společnosti založené na dělbě moci (srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 13/99 in Sbírka nálezů a usnesení, sv. 15, s. 191 nebo č. 349/2002 Sb.: „Jakkoli také ve sféře justice neusiluje ani demokratický stát o maximalistické programy, je

Otevřené a institucionalizované soupeření názorů na podobu spravedlnosti má v justičním systému otevřené společnosti nezastupitelné místo.⁶⁸

X. Závěr

Statický pohled na právo jako sumu norem vyjádřenou v textech zákonů je v soudobém kontinentálním právním diskursu již dávno překonán. Na právo je dnes nahlíženo dynamicky. Právní systém je něčím, co je systémově předvídanými technikami soustavně vytvářeno z aktuálně existující masy práva (tvořeného zákony, soudcovským právem, tradičními i měnícími se složkami relativně autonomního právního uvažování a difúzním komplexem vztahů právního systému k systémům extralegálním) kontinuálně fungující praxí aplikačních orgánů i adresátů právních norem.⁶⁹ Protože dnes již neredukujeme právo jen na texty zákonů, je třeba věnovat publikaci a citaci judikatury mnohem větší pozornost, než tomu tak donedávna bylo. Nelze nadále trpět situací, že judikatura se někdy podobá cisařovým novým šatům: všichni o ní mluví, ale nikdo ji vlastně neviděl.

na druhé straně povinen vytvářet institucionální předpoklady pro reálnou nezávislost soudů, pro stabilizaci jejich pozice jako, ve vztahu k legislativě a exekutivě, významného státoitvorného, současně však i „polemického“ prvku.“ Nebo náleze ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02 in Sbírka nálezů a usnesení, sv. 26, s. 273 nebo č. 349/2002 Sb.: „v samotném základu našeho ústavního systému je zakotven princip dělby státní moci, princip, vycházející z myšlenky, že v přirozenosti člověka je zakotvena tendence ke koncentraci moci a jejímu zneužití, který se stal garancí proti libovůli a zneužití státní moci a v podstatě i zárukou svobody a ochrany jednotlivce ... v samotných základech uvedeného principu je obsaženo v empirických poznatcích zakotvené přesvědčení, že lidskému myšlení a společenským dějům nebylo možno nikdy přisuzovat jen racionální charakter; ... V sociální situaci, vyznačující se vnitřní i vnější nedostatkovostí jednotlivce i celé společnosti, mohou být základní lidské potřeby uspokojovány a současně i udržovány alespoň směr k cíli, jaký představuje demokracie, pouze cestou konfliktního vyrovnávání jednotlivých zájmů...“.

68) Fiala, P., Míkaš, F. Rozhovory s Vladimírem Čermákem. Brno : CDK, 2000, s. 90 a 113.

69) Ostatně již Hans Kelsen ve své koncepci individuální normy celý problém vystihl s tím, že „proces, v němž generální hypotetická norma je uvedena v platnost, není aktem jejího stanovení ukončen“. Ba právě naopak, právní norma musí být v jedinečném životním případě individualizována: „Platnost generální normy, tj. specifická existence této normy, není statický stav, nýbrž dynamický proces.“ (Kelsen, H. Všeobecná teorie norem. Brno : MU, 2000, s. 63.)

RECENZE

Hurdík, J. Právnícké osoby a jejich typologie. Praha : C. H. Beck, 2003, 107 s.

Jeden z našich předních civilistů, který na sebe již dříve upozornil řadou několika nikoliv rozsáhlých, ale obsaховě podnětných monografií, napsal pozoruhodnou studii o tématu, jemuž se dlouhodobě věnuje se zvláštní oblibou, a v němž dosáhl nesporného uznání naší i zahraniční odborné veřejnosti.

Obeznamenost autora s předmětem jeho odborného zájmu je hluboká a vychází z poznání nejen pozitivisticko civilistického, ale i historického a teritoriálního vývoje pojmu právnícké osoby. Systematičnost a přehlednost, s níž autor čtenáře o jednotlivých teoriích právníckých osob informuje a hodnotí je, jakož i sevřenost při vyjádření podstaty těchto teorií, jsou ojedinělé a nahrazují čtenáři hypotetické vlastní systematické studium, k němuž by se v průměru málokdy dostal a odhodlal, a z něhož by vesměs stejně nezískal tak rozsáhlý a přehledně strukturovaný systematický přehled, jaký se mu v knize pohodlně nabízí.

Autorův odborný naturel je charakteristický svými filozofickými, sociologickými, ekonomickými a dalšími přesahy – je zkrátka vše, jen ne právně pozitivistický. Autor evidentně sdílí (neboť bez kritiky cituje) velmi skeptické postoje k institutu právníckých osob, které se jako odcizené instituce často vymykají lidem je vytvořivším, a stávají se samy sobě pánem. Přejímá se tvrzení, že „lidé již neovládají obchodní společnosti, nýbrž obchodní společnosti ovládají lidi“ (s. 57), a vyvozuje se bez hlubší analýzy, že jde ve vztahu živých lidských bytostí a autonomních, neovladatelných a nesmírně mocných právníckých osob o základní rozpor této společnosti. Že je tento rozpor důležitý, o tom asi nikdo nepochybuje; podle jakých kritérií a podle jaké metodologie by se však dal charakterizovat jako základní, to zřejmé není. Uvádí se, že původní cíl právníckých osob byl omezit odpo-

vědnost investorů (což se ovšem týká jen malé části právníckých osob, konkrétně některých kapitálových obchodních společností a sotva třeba takových osob, jako jsou nadace, nebo dokonce stát jako právnícká osoba), a cituje se radikalistický názor, že „obchodní společnosti jsou organizovaná neodpovědnost“ (s. 72). Diskusní je rovněž apodiktické tvrzení, že společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti podporují společenskou (?) a právní neodpovědnost a jsou na ní budovány (s. 73); není vyloučeno, že to tak je, ale není též vyloučen opak – chybí prostě opora pro takové tvrzení, nemá-li ovšem ono tvrzení být hypotézou k verifikaci nebo vyslovením intuitivního dojmu.¹

V této „široce rozkročené“ poloze je ovšem (kromě větší plastičnosti pohledu na věc) vždy skryto určité nebezpečí nereprezentativnosti názorů, s nimiž se odborník v jiné oblasti seznámil jakožto s „pars pro toto“ související disciplíny. Tak se např. (na s. VII) odkazuje na pramen, popisující rozsáhlou vlnu deregulací jakožto důsledek globalizace; nepřipomíná se ovšem, že tentýž proces globalizace si naopak vynucuje rozsáhlé a dříve nemyslitelné nadnárodní regulace a tendence k celosvětovým regulacím (např. na půdě WTO). Další zdroj potíží při vnímání problematiky právníckých osob z hlediska jejich „funkcionality“ (s. 1) může spočívat v tom, že institucionálně je právnícká osoba definitivně společen-

1) Snad až filozofická a politologická dispute by byla potřebná k vyjasnění názoru, že ziskové právnícké osoby podle soudobého vývoje usilují o zbavení moci státu (s. 74). Stejně jako autor, ani já se do ní nechci pouštět, jen pochybuji o tomto závěru a některých jeho východiscích. Jednak se stát v mnoha případech stává kořistí i „neziskových“ a evidentně zájmových právníckých osob, jako jsou politické strany a různé jiné vlivné asociace a korporace, a jednak je nezodpovězenou fundamentální filozofickou a axiologickou otázkou, zda demokratický stát „prostě má moc“ a jen ji někomu podle své libovůle svěřuje, nebo zda má právě tolik moci, kolik mu svěří zezdola organizovaná občanská společnost (a to organizovaná mj. do ziskových i neziskových právníckých osob).

PRÁVO V ČESKÉ REPUBLICE

Je anonymizace publikovaných soudních rozhodnutí vskutku nutná?

JUDr. Ladislav Derka

JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M.*

I. Úvodem

Jsou věci, které se v našem právu považují za dané. O takových věcech se nediskutuje¹⁾ a na prvý pohled nezbyvá než je prostě následovat. Velmi dobrým příkladem takového zdánlivě jasně daného a nekontroverzního problému je anonymizace publikovaných soudních rozhodnutí.

Co to vlastně je ona „anonymizace“ soudních rozhodnutí? Pod tímto pojmem rozumíme odstranění údajů, které identifikují osoby uváděné v textu rozhodnutí, tj. jak ve výroku včetně záhlaví rozhodnutí, tak i v odůvodnění. U jmen a příjmení fyzických osob a u označení či obchodních firem právnických osob se ponechávají pouze iniciály a vynechávají se údaje bydliště nebo sídla.

V anglosaských zemích je na jednu stranu zcela běžné, že publikovaná rozhodnutí nejsou až na výjimky anonymizována. Tato praxe ale není cizí ani Evropskému soudnímu dvoru (dále jen ESD) nebo Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen ESLP), když jak ESD tak ESLP publikují svá rozhodnutí s uvedením jmen účastníků.

Jak je tomu v Česku? Každému právníkovi i „poučenému laikovi“ je známa současná forma publikování soudních rozhodnutí v časopisech a na internetu – rozhodnutí jsou vesměs anonymizována, jakkoliv se v některých případech ani o skutečnou anonymizaci nejedná. Např. je-li stranou ve sporu banka, která je anonymizována jako „Č. s. a. s.“, nepochybně se každý dovítí, o kterou banku jde.²⁾

Možno říci, že anonymizace soudních rozhodnutí je v české praxi dosti nejednotná. Zatímco někdy se anonymizují jen procesní strany či svědci, často dochází též k anonymizaci soudních znalců, anonymizují se třeba i údaje místa, kterého se soudní spor týká,³⁾ anonymizují se dokonce i pracovníci státních orgánů vystupujících ve sporu a někdy do-

konce i označení těchto státních orgánů. Například zatímco praxe Ústavního soudu neanonymizuje politiku,⁴⁾ praxe Nejvyššího správního soudu politiku naopak anonymizuje.⁵⁾

Na internetové stránce Nejvyššího soudu jsou dokonce anonymizovány mezinárodní odborové organizace, když například o Směrnici Rady č. 96/34/ES o Rámcové dohodě o rodičovské dovolené uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a ETUC publikovaný text rozhodnutí⁶⁾ hovoří jako o směrnici o rámcové dohodě uzavřené mezi organizacemi „U., C. a E.“⁷⁾ Takováto anonymizace znesnadňuje nalezení příslušného předpisu a s jistou dávkou autorské licence lze k tomu přirovnat snad jen anonymizaci vyhlášky ministerstva dopravy jako „vyhlášky m. d.“

Českým specifikem je anonymizace (nebo spíše neuvádění) jmen rozhodujících soudců, a to dokon-

*) Ladislav Derka je soudcem Vrchního soudu v Praze, Zdeněk Kühn je odborným asistentem Právnické fakulty UK a kandidátem doktorátu právních věd na University of Michigan v Ann Arbor, USA.

- 1) Byť i to se mění. Srov. stať Davida Kolaji Neanonymizované soudní rozsudky na internetu: <http://www.ejustice.cz/?action=art&num=80> (navštíveno dne 3. 1. 2005) nebo rozhovor s Davidem Kolajou na Čro 6 přístupný na <http://www.ejustice.cz/?action=art&num=58> (navštíveno dne 3. 1. 2005).
- 2) Podobně např. v publikované kauze Ústavního soudu I. ÚS 145/01 (Sb.n.u.ÚS, sv. č.29, str.33) se pravděpodobně každý, kdo čte denní tisk, dovítí, že pod iniciálami právního předchůdce stěžovatelů K. D. F. W. se „skrývá“ Karl des Fours Walderode a pod „panstvím H. R.“ se „skrývá“ Hrubý Rohozec.
- 3) Nejvyšší správní soud dokonce anonymizoval spor Ministerstva zemědělství s Českou republikou – Agenturou ochrany přírody a krajiny, v němž šlo o povolení užívání stavby „revitalizace VD N., biokoridoru ve střední nádrži – II. stavba.“ Rozhodnutí NSS č. 192 publikované ve SbNSS č. 5/2004, str. 410.
- 4) Jako kuriozitu možno podat příklad z praxe slovenského Ústavního soudu, kde známe i anonymizaci předsedy vlády jako „M. D.“
- 5) Srov. např. rozhodnutí NSS č. 226 publikované ve SbNSS č. 6/2004, str. 529, kdy NSS řešil otázku přístupu třetí osoby k úřední korespondenci senátora a ministra spravedlnosti. Senátor byl anonymizován jako „Jan F.“ Takováto anonymizace nejenomže je v rozporu s funkcí anonymizace (existuje-li vůbec nějaká rozumná funkce), neboť anonymizace veřejně činné osoby postrádá jakýkoliv smysl, ale dokonce není ani žádnou anonymizací, neboť jediným senátorem s křestním jménem Jan a počátečním písmenem příjmení F. byl v létě 2000, o kteroužto dobu se v této kauze jednalo, jen Jan Fencel (viz <http://www.senat.cz>).
- 6) Rozhodnutí 21 Cdo 2078/2002 z 8. dubna 2003 (citováno podle stránky Nejvyššího soudu ČR <http://www.nsoud.cz>).
- 7) Editor tohoto rozhodnutí byl zdá se vskutku příliš horlivý.

ce i soudců Ústavního soudu. V okolních zemích (s celkem pochopitelnou výjimkou Slovenska, které obdobně jako Česko následuje federální tradici) je praxe jiná. V publikované judikatuře se tam uvádí i jména rozhodujících soudců, v některých zemích dokonce i soudců zpravodajů co se týče judikatury ústavních soudů. Z této logiky ostatně vychází i publikace rozhodnutí Nejvyššího soudu na jeho internetové stránce, kde jsou jména soudců zásadně uváděna. Domníváme se, že převažující česká praxe v publikovaných rozhodnutích neuvádět jména rozhodujících soudců je nežádoucím přesahem francouzského specifického stylu odůvodnění soudcovského rozhodnutí do středoevropské právní kultury. Soudce si musí za svým rozhodnutím stát a není důvodu, proč by v publikovaném rozhodnutí mělo být jméno rozhodujícího soudce či soudců pomínuto. Časy absolutistických států, kdy mohl být soudce za k zájmům panovníka nevládné rozhodnutí odvolán či jinak sankcionován, jsou doufejme již nadobro pryč, a identitu rozhodujícího soudce i proto není dnes již třeba nijak utajovat.⁸⁾

II. Právní základ anonymizace

Položme si na tomto místě otázku – z jakého důvodu jsou rozhodnutí anonymizována? Má tato praxe nějaký právní základ?

Výslovně se o anonymizaci, a to nejen soudních rozhodnutí, ale jakéhokoliv zveřejňování informací o trestním řízení, hovoří v zákoně č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. V ust. § 52 zákona je povoleno zveřejňovat jen takové informace, které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení. Dále v ust. § 53 odst. 1 je vysloven zákaz zveřejňovat jméno a příjmení mladistvého nebo zveřejňovat informace, které by umožnily identifikaci mladistvého. Dále je v § 54 odst. 2 zakázána publikace informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích. Je zakázáno také publikování textu nebo vyobrazení týkajícího se totožnosti mladistvého. V této souvislosti je též důležité, že podle § 54 odst. 1 zákona hlavního líčení nebo veřejného zasedání se mohou účastnit pouze osoby v tomto ustanovení uvedené a že pouze na návrh mladistvého může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně. Jinými slovy – hlavní líčení a veřejné zasedání jako pravidlo není v případě mladistvých veřejné a tomu odpovídá též ochrana osobních údajů mladistvých.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudě na anonymizaci rozhodnutí uveřejňovaných ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu rovněž pamatuje. Podle § 59 odst. 3 věta druhá cit. zákona se ve Sbírce údaje o totožnosti účastníků a vedlejších účastníků, jejich zástupců, svědků a znalců neuveřejňují. Lze nicméně argumentovat, že toto pravidlo se vztahuje pouze, ostatně jako i všechna další ustanovení § 59, jen na publikaci rozhodnutí ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS ČR, a neplatí tedy pro publikaci těchto rozhodnutí kdekoli jinde, a to včetně publikace rozhodnutí na Internetu.

Právní základ pro anonymizaci je tedy dán pouze v těch případech, kdy to zákon výslovně vyžaduje. Z našich tří vrcholných soudních instancí je povinnost anonymizace zákonem dána pouze co se týče Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, naopak u Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek jako jediné „oficiální“ sbírky vydávané Nejvyšším soudem a u Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu taková povinnost chybí.⁹⁾

Kde tedy zákon o anonymizaci nehovoří, jedná se „pouze“ o zvyk, byť o zvyk letitý a zakořeněný. Tento zvyk je podporován přežívající kontinentální představou soudního rozhodnutí jako něčeho automatického, vyplývajícího logickým či kvazilogickým způsobem přímo ze zákona, kde na faktech případu ani tolik nesejde, kde si stačí obvykle přečíst jen „právní větu“, a kde se není nutno nějakými faktickými skutečnostmi zatěžovat. Ostatně v několika málo kontinentálních státech se dokonce i dnes publikuje jen zhuštěná právní věta a zbytek rozhodnutí zůstává nezveřejněn.¹⁰⁾

Náš názor je takový, že žádný právní předpis nebrání tomu, aby stejně jako např. u ESD nebo ESLP byly publikovány i údaje identifikující účastníky nebo

8) Z obdobných důvodů se přikláníme k tomu, aby se v publikované judikatuře uveřejňoval výsledek hlasování soudců v senátu, a aby se uveřejňovalo i znění jejich dissentu nebo konkurujícího stanoviska. Zatím s tím sice platné právní předpisy (vyjma Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu) nepočítají, institucionalizace této možnosti by ovšem podle nás prospěla legitimitě justice. Dissent, event. konkurence i u obecné justice není jen záležitostí common law, jak se často mylně soudí, ale v poslední době jde o trend i v právu kontinentálním (srov. Španělsko a nedávno Polsko).

9) Srov. zejména mlčení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (zejm. § 24) a zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (zejm. § 22).

10) To je příklad Itálie a publikace tzv. *massimo*. V Itálii je ovšem dnes tato praxe podrobena značné kritice. Srov. blíže Kühn Z., *Aplikace práva ve složitých případech. Právní principy v judikatuře*. Karolinum, Praha 2002 (zvl. kapitola VII.).

jiné osoby zmiňované v odůvodnění rozhodnutí. To-
 mu to závěru též svědčí okolnost, že jednání v civilních
 věcech a hlavní líčení a veřejná zasedání v trestních
 věcech jsou jako pravidlo veřejná a každý si je tak v zá-
 sadě s to zjistit identitu osob participujících na řízení
 přímo a bezprostředně na soudním řízení. O význam-
 nějších kauzách pravidelně informují tištěná i elek-
 tronická média, a to včetně plných jmen účastníků
 řízení, tyto informace se objevují i na internetových
 úředních deskách příslušných soudů.¹¹⁾ I proto povin-
 nost anonymizace publikované judikatury postrádá
 jakýkoliv rozumný smysl.

Pokud má veřejnost právo se jednání zúčastnit
 a vyslechnout veřejně vyhlášený rozsudek, stejně
 jako se dozvědět o probíhajícím soudním řízení
 i o jeho výsledku z médií, není důvod, proč by bylo
 nutné publikovaná rozhodnutí anonymizovat. Lze si
 pochopitelně představit, že u některých rozhodnutí
 bude anonymizace osob uvedených v rozhodnutí na-
 místě (např. v obchodních věcech týkajících se ob-
 chodního tajemství, v trestních věcech u typu trestné-
 ho činu znásilnění co se týče oběti apod.). Ani ve
 Velké Británii, v USA nebo třeba v ESLP tomu není
 ostatně jinak. Tato výjimka však nic nemění na obec-
 né zásadě, že jako pravidlo by už nyní bylo možné
 anonymizaci používat pouze výjimečně.

Dovedeme si samozřejmě představit, že i při publi-
 kaci plného textu rozhodnutí na internetu by bylo
 možné vynechat např. adresy účastníků, což bychom
 i v celkovém kontextu považovali za účelné – to, že
 určitá osoba vede např. civilní spor, neznamená, že
 musí dávat všem na vědomost svou adresu; na druhé
 straně to, že určitá osoba vede soudní spor, znamená
 také to, že vstupuje na forum, které je nezbytně, již
 z povahy věci, veřejnosti otevřené, a proto musí snést
 i případné zveřejnění svého jména nejen v médiích,
 ale také v právnických publikacích. To druhé ostatně
 zatíží kohokoliv podstatně méně než prezentace urči-
 té kauzy v médiích.

III. Je důležité, zda se rozhodnutí anonymizují nebo neanonymizují?

Je pravdou, že z hlediska právní informace obsažené
 v rozhodnutí často nebude anonymizace rozhodnutí
 podstatná, byť srozumitelnost rozhodnutí bude ob-
 vykle snížena. Důležitým a jasným příkladem, kdy
 anonymizace rozhodnutí vskutku znemožňuje ucho-
 pení normy rozhodnutím vytvořené, budou např.
 soudní rozhodnutí z oblasti nekalé soutěže: pokud
 tato soutěž spočívá ve zneužití jména nebo obchodní
 firmy podnikatele, může anonymizace vést až k na-

prosté nesrozumitelnosti publikovaného rozhodnutí.

Důležitým argumentem proti anonymizaci bude
 v této souvislosti obtížnost použití anonymizované ju-
 dikatury při výuce právníků. Odhlédneme-li od často
 nesrozumitelné podoby mnohých rozhodnutí,¹²⁾ ano-
 nymizace sama o sobě činí rozhodnutí obtížněji čitel-
 ná, méně srozumitelný je pravidelně jejich skutkový
 základ. Anonymizace činí obecně méně atraktivní
 použití publikované judikatury při seminářích na
 právnických fakultách či např. při výuce advokátních
 koncipientů či jiných právníků. Anonymizace tak
 znesnadňuje užívání judikatury při výuce.

Problém anonymizace má i další důsledky, které se
 plně projeví spíše v budoucnu. V posledních letech je
 zřejmý trend neustále se rozšiřující publikace rozhod-
 nutí soudů jak v písemné podobě, tak i elektronicky
 na Internetu. Tento trend je nepochybně umocněn
 též naším vstupem do EU. Soudní rozhodnutí vychá-
 zejí v různých právnických časopisech na ad hoc bázi,
 ale podle našeho názoru je velký prostor pro elek-
 tronickou publikaci. Zatím pouze Nejvyšší soud pub-
 likuje všechna svá rozhodnutí (s výjimkou tzv.
 bagatelních rozhodnutí) na Internetu na své stránce
<http://www.nsoud.cz/rozhod.php>,¹³⁾ ale dle našeho
 názoru postupem času budou (a měla by být) publiko-
 vána rozhodnutí i jiných soudů. Je tu velký prostor
 zejména pro soudy odvolací, tj. oba vrchní soudy,
 krajské soudy a Městský soud v Praze, pokud tyto sou-
 dy rozhodují v pozici odvolacích soudů. Stejně tak se
 nám jeví nezbytné publikovat na Internetu všechna
 nebo přinejmenším téměř všechna usnesení Ústavní-
 ho soudu.

V takovémto případě se však naskýtají dva závaž-

- 11) Jako správný trend považujeme zejména informace posky-
 tované Vrchním soudem v Olomouci: <http://www.justice.cz/vsolv>, dále Úřední desky/trestní řízení/veřejná
 zasedání. Srov. k tomu stať D. Kolaj na <http://www.ejustice.cz/?action=art&num=99>.
- 12) Dokonce i řada rozhodnutí Ústavního soudu se podobá ne-
 srozumitelnému a nesouvislému textu, kterému nelze porozu-
 mět ani po několikerém přečtení. Příkladem budiž náleží
 II. ÚS 309/95 (Sb.n.u. sv. 7, str. 45 [zejm. str. 50 násl.]), kte-
 rý je složen ze složitých souvětí, z nichž každé zabírá bezmá-
 la polovinu stránky. Zkombinujeme-li občasnou zálibu
 Ústavního soudu v předlouhých souvětích s neúměrnou
 anonymizací, stává se rozhodnutí zcela nesrozumitelným.
- 13) Ústavní soud publikuje na své internetové stránce pouze ta
 rozhodnutí, která mají formu nálezu, a z usnesení pak jen
 ta, která byla schválena pro publikaci ve Sbírce nálezů
 a usnesení. O publikaci kompletní judikatury Ústavního
 soudu na Internetu se sice uvažuje, velkou překážkou je ale
 právě problém dodatečně anonymizace tisíců již vynesených
 usnesení. Nejvyšší správní soud na své internetové stránce
 zatím kompletní judikaturu nepublikuje (stav ke konci pro-
 since 2004), byť o budoucí podobě publikace judikatury
 NSS na Internetu probíhá diskuse.

né technické problémy. Tím prvním je velká obtížnost vyhledávání rozhodnutí ve fulltextu, jsou-li tato rozhodnutí anonymizována. Je možno říci, že nejen laik, ale i právník bude mít problém najít dokonce i své vlastní rozhodnutí, neboť vyhledávání podle spisové značky je velmi nepraktické. Naproti tomu vyhledání rozhodnutí podle jména strany podstatně zvyšuje uživatelský komfort.¹⁴⁾ Není ostatně tajemstvím, že na soudech se rozhodnutí běžně označují formou „Pokorná vs. ISP, s. r. o.“ a podobně se rozhodnutí označují i v advokátních kancelářích.

Dále je nutno si uvědomit, že pokud by bylo nutné všechna publikovaná rozhodnutí anonymizovat, bylo by na každém ze zmíněných soudů potřeba zaměstnat na plný úvazek několik osob, které by nedělaly nic jiného, než by anonymizovaly soudní rozhodnutí před jejich internetovou publikací. Někomu možná bude tento argument připadat malicherný, ale při současném stavu rozpočtových prostředků, které jsou spotřebovávány na justici, považujeme za v podstatě nemožné, aby o tyto osoby byl rozšiřován počet zaměstnanců soudu. Nutno upozornit, že jednotnou a bezproblémovou anonymizaci nelze zajistit ani za současného stavu, jak plyne z internetových stran jednotlivých soudů.¹⁵⁾

IV. Exkurz: vydávání kopie soudního rozhodnutí

Jen na okraj zmiňme, byť by to byl spíše námět pro samostatný článek, že z obdobných důvodů, jaké jsme již naznačili, není nezpochybnitelná ani praxe soudů, pokud tyto odmítají vydávat komukoliv kopii soudního rozhodnutí. Právní oporu to může mít v ust. § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, kde se říká, že povinné subjekty (to jsou i soudy) neposkytnou informace o rozhodovací činnosti soudů; takovýto výklad však není jediný možný.

Instrukce Ministerstva spravedlnosti¹⁶⁾ vysvětluje cit. ustanovení zákona č. 106/1999 Sb. tak, že poskytování informací v trestním řízení je komplexně upraveno § 8a trestního řádu,¹⁷⁾ a proto se prý na ně zákon č. 106/1999 Sb. nevztahuje.¹⁸⁾ Instrukce však z toho činí závěr, že prý „informovat o trestním řízení včetně rozhodovací činnosti soudu v trestních věcech, řízení o stížnosti pro porušení zákona a řízení o udělení milosti lze jen prostřednictvím sdělovacích prostředků a pouze v rozsahu, stanoveném zvláštními předpisy“ (zvýrazněno autory). Nedomníváme se, že by omezení na sdělovací prostředky v tomto smyslu z cit. ustanovení trestního řádu vyplývalo, a tím méně pak z cit.

ustanovení trestního řádu vyplývá zákaz předložit kopii rozsudku či jiného rozhodnutí v trestní věci na požádání komukoliv.

Instrukce dále pokračuje, že za „rozhodovací činnost soudů“ v jiných než trestních věcech je třeba v souladu s účelem § 11 odst. 4 zákona považovat nejen vlastní rozhodování soudů, ale také jejich postup v občanském soudním řízení, jejich úkony směřující ke zjištění skutkového stavu věci a úkony účastníků, učiněné vůči soudu a ostatním účastníkům řízení v rámci projednávání sporů a jiných právních věcí. Lze však podle instrukce poskytovat údaje organizačně technického rázu, které se týkají projednávání a rozhodování konkrétního sporu nebo jiné právní věci (např. údaje o tom, zda byl podán návrh na zahájení řízení, není-li poskytnutí této informace v rozporu se zákonem chráněným zájmem, anebo neohroží-li nebezpečí zneužití této informace, údaje o tom, kdy a kde se bude konat jednání, zda bylo jednání odročeno, zda je rozhodnutí soudu v právní moci nebo zda byl podán proti němu opravný prostředek, apod.), anebo obecné údaje o rozhodovací činnosti soudů

14) V tomto smyslu se tedy ztotožňujeme s názory D. Kolaji (viz pozn. č. 1).

15) Např. na internetové stránce Ústavního soudu provozované firmou ASPI figuruje v odůvodnění nálezu týkajícího se bezpečnostních prověrek advokáta v kauze „Hučín“ plně neanonymizované jméno hlavního protagonisty této kauzy, dobře známé z médií. Pikantní je, že editor v témže textu naopak anonymizoval jméno dissidentního soudce Vojena Güttlera. Viz nálezy Pl. ÚS 41/02 tak jak byl publikován na internetové stránce Ústavního soudu <http://www.judikatura.cz> (navštíveno dne 27. 12. 2004, možno vyhledat přes fulltext zadáním slova „Hučín“).

16) Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 21. prosince 1999, č. j. M-1827/99, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

17) Paragraf 8a zní:

Poskytování informací o trestním řízení

(1) Orgány činné v trestním řízení informují o své činnosti veřejnost poskytováním informací sdělovacím prostředkům. Přitom dbají toho, aby neohrožovaly objasnění skutečností důležitých pro posouzení věci, nezveřejňovaly o osobách, které mají účast v trestním řízení, údaje, které přímo nesouvisejí s trestnou činností, a aby neporušily zásadu, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen (§ 2 odst. 2).

(2) Z důvodů uvedených v odstavci 1 orgány činné v trestním řízení odepřou poskytnutí informací.

18) Srov. pozn. č. 13 k ust. § 11 odst. 4 in fine zákona č. 106/1999 Sb. Nedomníváme se nicméně, že by aplikace § 11 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb. byla na trestní řízení soudní zcela vyloučena. Ust. § 8a trestního řádu upravuje výjimku z § 11 odst. 4 co se týče vztahu soudu ke sdělovacím prostředkům, v jiných věcech se však plně uplatní obecná úprava § 11 odst. 4 zákona č. 106/1999 Sb. Naše dále učiněné závěry o smyslu neposkytování informací o soudním řízení se tak vztahují plně i na trestní řízení.

(např. statisticky zpracovávané údaje, údaje o počtech a druzích projednávaných a rozhodovaných věcí, o počtech starších neskončených věcí, apod.).¹⁹⁾

Souhlasíme, že rozhodující otázkou je, co se vlastně míní pod onou „rozhodovací činností“. Podle našeho názoru lze onen zákaz vykládat také tak, že se vztahuje pouze na poskytování informací z postupu v civilním a trestním řízení, tedy proč soud postupuje tak a ne jinak, event. na dodatečné vysvětlování rozhodnutí nad rámec samotného odůvodnění. Pokud by tato výjimka v zákoně nebyla, bylo by možno zaplavit soud dotazy, jejichž zodpovídáním by soud suploval odůvodnění svého rozhodnutí. Zákaz by se podle našeho názoru již nemusel vztahovat na veřejnou listinu, kterou „rozhodovací činnost“ soudu vyprodukuje, tedy na rozsudek nebo jiné rozhodnutí. Jinak řečeno, soud mluví k veřejnosti jen textem svého rozsudku, a není proto žádoucí, aby byl nucen komukoliv poskytovat k věci jakékoliv informace nad rámec odůvodnění rozsudku. Protože však k veřejnosti (a nikoliv jen k stranám daného řízení) soud právě odůvodněním svého rozsudku hovoří, je jen obtížně pochopitelné, proč by kdokoliv nemohl dostat (vyjma výjimečných věcí naznačených shora) k textu rozsudku (případně bez adres účastníků řízení z důvodů uvedených výše) a k jeho odůvodnění přístup. V každém případě se stane tato otázka ryze akademickou v situaci, kdy budou publikována všechna nebo téměř všechna rozhodnutí obecných soudů (bez rozhodnutí

bagatelních) na Internetu v neanonymizované podobě tak, jak o tom v tomto článku hovoříme.

V. Závěr

S ohledem na všechny uvedené důvody jsme toho názoru, že není potřebné a ani účelné soudní rozhodnutí anonymizovat. Naše úvahy přitom nejsou úvahy de lege ferenda, ale de lege lata. Domníváme se totiž, že kromě případů, kdy tak výslovně vyžaduje zákon, nebo kdy tak vyplývá z povahy věci (k tomu viz výše), ani současná právní úprava anonymizaci nevyžaduje. Anonymizace je zbytečná, činí publikovaná rozhodnutí méně srozumitelná a navíc je nákladná. Stejně tak v textu vysvětlujeme, proč nemusí být nutně správná praxe soudů, které odmítají vydat žadateli kopii soudního rozhodnutí.

19) Instrukce se ve svém spíše „restriktivním výkladu“ odvolává na Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (81) 19 z 25. 11. 1981 o přístupu k informacím veřejných orgánů, v němž se uvádí, že „přístup k informacím se nevztahuje na zákonodárné a soudní orgány“. Nedomníváme se, že jde o zcela korektní argument. Cit. Doporučení se na legislativní a soudní moc nevztahuje, a upravuje jen nárok na přístup k informacím vůči orgánům exekutivy. Samotná skutečnost, že Doporučení je aplikovatelné jen na exekutivu, však neznamená, že snad obě zbývající moci nemohou informace poskytovat a mohou naopak ponechat občany zcela neinformované o své činnosti.

Čtyři zastavení nad texty rozsudků vyšších instancí v civilních sporech

JUDr. Ludvík David, CSc., Nejvyšší soud ČR

1. Očekávání a realita

Od rozsudků – a samozřejmě i od usnesení, jdou-li do merita věci (dále většinou postačí zkratka „rozsudek“) – vyšších instancí by se mělo čekat, že své čtenáře, ať již účastníky sporu nebo jiné zasvěcené osoby, nějakým způsobem myšlenkově obohatí. Výchozí prostor je tu dán: na rozdíl od prvostupňového rozsudku, jehož těžiště přece jen spočívá v hodnocení skutkového stavu věci (a zde se příliš tvořit nedá),

přesouvá se směrem k odvolacímu a ještě více dovolacímu soudu důraz na právní posouzení věci. To pak poskytuje, zejména při interpretaci zákona ve složitých případech (a právě ty by měly být potencionálním předmětem přezkumu), dostačující plochu pro výkladové úvahy od sémantických až po teleologické či právně filozofické, ba dokonce pro zmínku o čistě lidských aspektech sporu.

Realita je však jen odvarem nastíněného ideálního stavu. Invence vyšších soudů je časovými, personálními i konvenčními limity přiškrcena, jak o tom bude dále řeč. Uspěchaná doba směřuje advokáty většinou jen k četbě závěrečných a obvykle klíčových odstavců zkoumaného soudního díla; účastníci obvykle rozsudkům nerozumějí vůbec a s chabou výjimkou chronických a k myšlenkové předpojatosti odsouzených sudičů se o to ani nesnaží.

Dobíráme se tedy k aktuální situaci, kterou lze vtělit do teze, že dnešní soudy píší své rozsudky vlastně jen pro vyšší instanci či přesněji s velkým ohledem na